

Handläggare

Maria Eidrup

0480-45 03 16

TJÄNSTESKRIVELSE

Datum

2022-09-05

Ärendebeteckning

SBN 2022/0134

Samhällsbyggnadsnämnden

Yttrande till Folkhälsomyndigheten över förslag till "Tillsynsvägledning om hygien och objektburen smitta, förebyggande åtgärder", 2022-4249

Förslag till beslut

Samhällsbyggnadsnämnden godkänner samhällsbyggnadskontorets yttrande och översänder det till Folkhälsomyndigheten som svar på remissen "Tillsynsvägledning om hygien och objektburen smitta, förebyggande åtgärder".

Bakgrund

Folkhälsomyndigheten har tagit fram ett förslag till vägledning om tillsynsvägledning gällande förebyggande åtgärder för hygien och objektburen smitta. Vägledningen riktar sig främst till kommunerna (miljö- och hälsoskyddsinspektörer) som enligt miljöbalken har tillsyn av förebyggande åtgärder och för att minska spridning av objektburen smitta.

Yttrande

Samhällsbyggnadsnämnden välkomnar förslaget till vägledning och tycker att den i stort kommer att vara en bra hjälp i vårt arbete.

Synpunkter, frågor och rättelser har lagts som kommentarer direkt i förslaget till vägledning och bilagor.

Utöver de bilagda synpunkterna anser kommunen att det är synd att vägledningen endast berör det förebyggande smittskyddet som ligger inom Folkhälsomyndighetens vägledningsområde; till exempel förskolor, skolor och idrottslokaler. Kommunens inspektörer arbetar med förebyggande smittskydd även inom de områden där Socialstyrelsen har vägledningsansvaret; till exempel tatuerare, piercare och fotvårdare. Därför hade en samlad vägledning för hela det förebyggande smittskyddsarbetet varit att föredra. Vi förstår att detta inte är möjligt att åtgärda vad gäller denna vägledning. Men vi hoppas att de två centrala myndigheterna i framtiden har möjlighet att på ett bättre sätt samordna sina vägledningar, för att underlätta handläggningen i kommunerna.

Vad gäller smitta via djur önskar vi att det inte endast tas upp under rubriken "Djur och smitta", utan integreras i hela handboken, där det är aktuellt. Det kan till exempel läggas till under stycken om egenkontroll och städning.

En del av de smittor som nämns i vägledningen finns inte med i bilaga 1, till exempel salmonella och toxoplasma. Det är önskvärt att alla smittor som nämns i vägledningen finns med och förklaras i bilagan. Går det även att kompletta med vilka smittor som skadedjur och ohyra kan sprida?

Självklart är det alltid verksamhetsutövaren som ska kunna sin verksamhet och veta till exempel vilken rengöringsmetod och

vilket rengöringsmedel som fungerar bäst. Vi skulle ändå gärna se fler exempel på hur det förebyggande arbetet kan fungera i praktiken. Vi önskar mer praktiska exempel både vad gäller hur och med hjälp av vad det förebyggande arbetet kan utföras.

De båda bilagorna känns dåligt genomarbetade och behöver förbättras och förtydligas.

Maria Eidrup
Samordnare Hälsoskydd

Bilagor:

1. Tillsynsvägledning om hygien och objektburen smitta
2. Bilaga 1 Exempel på objektburna smittor
3. Bilaga 2 Fallexempel

Tillsynsvägledning om hygien och objektburen smitta

Förebyggande åtgärder

UTKAST

Om publikationen

Den här tillsynsvägledningen (fortsatt kallad vägledningen) om förebyggande åtgärder mot objektburen smitta är ett stöd för tillsynsmyndigheterna i deras hälsoskyddstillsyn enligt miljöbalken. Vägledningen kan bidra till att smittsamma sjukdomar som sprids via objekt eller sällskapsdjur förebyggs på ett mer effektivt sätt. Den syftar också till att vara ett kunskapsstöd till inspektörer om hygien, smittvägar och objektburen smitta.

Vägledningen riktar sig främst till kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder, som enligt miljöbalken har ansvaret för att bedriva tillsyn av förebyggande åtgärder för att minska spridning av objektburen smitta. Vägledningen vänder sig även till Försvarsinspektören för hälsa och miljö, som har ansvaret för objektburen smitta inom försvarssektorn. Andra som kan ha nytta av vägledningen är länsstyrelserna, regional miljösamverkan, verksamhetsutövare, fastighetsägare och de regionala smittskyddsenheterna.

Denna vägledning ersätter handboken *Hygien, smittskydd och miljöbalken - Objektburen smitta* som gavs ut av Socialstyrelsen år 2006, och kan med fördel läsas tillsammans med myndighetens vägledning *Smittspårning och undanröjande av objektburen smitta*.

Projektledare på Folkhälsomyndigheten har varit utredare Sara Wall. Ansvarig avdelningschef har varit Britta Björkholm.

Folkhälsomyndigheten

Karin Tegmark Wisell
Generaldirektör

Kommentar [ME1]: ... från år XXXX

Inledning

Folkhälsomyndigheten är tillsynsvägladande myndighet enligt miljöbalken i frågor som rör objektburen smitta i vissa hälsoskyddsverksamheter och lokaler för allmänna ändamål. I miljöbalken framgår det att den ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot olägenheter och skador.

Det finns många verksamheter som berörs av frågor som rör hälsoskydd och objektburen smitta inom miljöbalkens tillämpningsområde. Särskilt utpekade är de anmälningspliktiga verksamheterna som till exempel förskolor, skolor och bassängbad. Detta gäller också verksamheter som tillsynsmyndigheten ska ägna särskild uppmärksamhet åt som till exempel lokaler för vård och omsorg inom Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), gym och idrottsanläggningar, allmänna lokaler och delade utrymmen i olika boendeformer. Det finns många olika verksamheter och lokaler med olika uppdrag och syften som kan ge upphov till hälsorisker om det förebyggande arbetet inte sköts på ett lämpligt sätt.

Vägledningen tar bland annat upp förebyggande arbete i relation till hygien och smitta, smittvägar och vilka verksamheter och lokaler som behöver prioriteras. Det ges även exempel på vad som kan ingå i verksamhetsutövarens egenkontroll och vad som kan kontrolleras vid tillsyn.

Oftast ligger ansvaret för tillsynen av det förebyggande arbetet kopplat till objektburen smitta, på kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder eller motsvarande. De kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna är självständiga myndigheter och kan därmed välja hur de vill tillämpa vägledningen.

Avgränsningar

I kommunens ansvar att agera för att minska risken för spridning av objektburen smitta enligt miljöbalken (1998:808) ingår:

- smittskyddsåtgärder vid misstänkt smitta från objekt eller sällskapsdjur (enligt 9 kap. 14–15 §§),
- hälsoskyddstillsyn (enligt 26 kap. 3 §).

Den här vägledningen tar upp faktorer som är relevanta för hälsoskyddstillsyn av objektburen smitta enligt miljöbalken. Tillsyn av det förebyggande arbetet är alltså fokus för denna vägledning. Förebyggande åtgärder för att minska risken för spridning av objektburen smitta, det vill säga lämpliga rutiner som anpassas för den aktuella verksamheten samt uppföljning av att rutinerna fungerar tillfredsställande, är en förutsättning oavsett vilken verksamhet det gäller. Denna vägledning tar därför inte upp specifika verksamheter, utan hänvisar till befintlig vägledning i de fall det finns.

Vägledningen beskriver inte kommunens ansvar för smittspårning och provtagning när det gäller allvarliga smittsamma sjukdomar som sprids via objekt enligt 9 kap.

14–15 §§ i miljöbalken. Detta behandlas i Folkhälsomyndighetens vägledning om smittspårning och undanröjande av objektburen smitta. Smittspårning av livsmedels- eller dricksvattenburna smittor ingår inte heller i denna vägledning. Sådana smittor behandlas i Livsmedelsverkets Handbok för utredning av utbrott.

[Smittspårning och undanröjande av objektburen smitta \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

[Handbok för utredning av utbrott \(Livsmedelsverket.se\)](#)

Vägledningen tar inte upp yrkesmässiga hygieniska verksamheter där Socialstyrelsen har ansvar att ge tillsynsvägledning.

[Yrkesmässig hygienisk verksamhet \(Socialstyrelsen.se\)](#)

Legionella i tappvatten (tappställen, duschar) beskrivs endast mycket kortfattat i vägledningen. Legionella i bassängvatten behandlas i Folkhälsomyndighetens vägledning om bassängbad.

[Vägledning om bassängbad \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Mer information om legionella finns i myndighetens kunskapssammanställning.

[Legionella i miljön – en kunskapssammanställning om hantering av smittrisker \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Vägledningens upplägg

I första kapitlet av vägledningen beskrivs vad en objektburen smitta är samt smittvägar såsom direktsmitta och droppsmitta. Det efterföljande kapitlet handlar om lagar och tillsyn och beskriver bland annat anmälningsplikt och verksamhetsutövarens egenkontroll. Där ges också exempel på berörda verksamheter samt vägledning om tillsyn. Därefter följer ett kapitel som handlar om det förebyggande arbetet med städning, hygien, tvätt och desinfektion. Det finns två bilagor till vägledningen. Bilaga 1, Exempel på objektburna smittor samt bilaga 2, Fallexempel.

Kommentar [ME2]: Denna information bör komma tidigare i vägledningen.

Objektburen smitta

Vad är en objektburen smitta?

Med objektburen smitta avses smitta som sprids från ett objekt eller **djur** till människa.

Objekt definieras inte uttryckligen i lag eller förordning. Begreppet bör dock tolkas brett eftersom det i förarbetena endast beskrivs som en smittkälla i miljön (1). Exempel på objekt som avses i detta sammanhang kan till exempel vara leksaker, sängkläder, dörrhandtag, strömbrytare, skötbord eller idrottsredskap.

Objekt i miljöbalkens mening kan också avse anläggningar såsom bassängbad och kyltorn, eller installationer i fastigheter såsom ventilationssystem och vatteninstallationer med tappkranar och duschar.

Smittsamma sjukdomar är de sjukdomar som kan överföras till människor, antingen från miljön, från livsmedel, från djur eller från andra människor. Smittämnen kan vara sjukdomsframkallande bakterier, virus, protozoer, svampar, parasiter eller prioner.

Ingår objektburna smittor i miljöbalkens tillsynsområde?

Smittsamma sjukdomar som kan spridas via objekt eller djur till människan ingår i miljöbalkens tillsynsområde, om de inte regleras i någon annan lagstiftning. Till exempel regleras smittor som sprids från lantbruksdjur och livsmedel i zoonoslagen (1999:658), eller i lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. Smitta från djur som överförs via livsmedel regleras i livsmedelslagen. Smittskyddslag (2004:168) reglerar huvudsakligen åtgärder för att förhindra spridning av smitta från person till person och smittskyddsåtgärder som riktar sig till människor.

En förutsättning för att miljöbalkens bestämmelser om hälsoskydd ska omfatta objekt eller djur som riskerar att sprida smitta, är att den eventuella förekomsten av smittämnen kan anses utgöra en sådan störning som omfattas av begreppet *olägenhet för människors hälsa* enligt 9 kap. 9 § miljöbalken. Med detta begrepp avses enligt miljöbalkens definition en störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Smitta från ett objekt eller djur bör kunna anses utgöra en sådan negativ hälsoeffekt att det faller in under begreppet olägenhet enligt miljöbalken (1). Detta gäller både mer allvarliga sjukdomar som till exempel legionella och mindre allvarliga som till exempel ringorm.

Vissa av de smittsamma sjukdomarna som kan spridas via objekt eller sällskapsdjur till människa räknas också till *allvarliga smittsamma sjukdomar* enligt miljöbalkens 9 kap. 14–15 §§. Legionella är ett exempel på detta. För dessa smittor gäller att kommunen inte bara bedriver tillsyn i förebyggande syfte, utan de har också en direkt skyldighet att vidta smittskyddsåtgärder vid konstaterat utbrott. Mer informationen om detta finns i Folkhälsomyndighetens vägledning om

Kommentar [KB3]: Ja, för det är väl främst sällskapsdjur, inte lantbruksdjur eller?

Kommentar [ME4]: Ni bör i detta stycke lägga till mer information om smitta från djur. Ni ger exempel på många olika objekt, men inget om djur.

smittspårning och undanröjande av objektburen smitta. Där finns också en bilaga med exempel på sjukdomar som kan spridas via objekt och som räknas som allvarliga smittsamma sjukdomar enligt miljöbalken.

I den här vägledningen finns också en bilaga (Bilaga 1) med exempel på sjukdomar som kan spridas via objekt eller djur och som kan innebära en olägenhet för människors hälsa, men som inte räknas som allvarliga smittsamma sjukdomar enligt 9 kap. 15 § miljöbalken.

Bilaga 1: Exempel på objektburna smittor

[Smittspårning och undanröjande av objektburen smitta \(Folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Smittvägar

Kontaktsmitta

Direkt kontaktsmitta innebär att smittan (smittämnet) överförs genom direktkontakt mellan smittkällan och den mottagliga individen utan något mellanled, exempelvis hudinfektioner.

Indirekt kontaktsmitta innebär att smittan överförs från en person eller ett djur till en annan person via händer eller något objekt (t.ex. kläder, utrustning, sängbord eller dörrhandtag) som är förorenat med smittämnen från till exempel sår, luftvägar, urin, avföring, kräkning eller blod.

Fekal-oral smitta innebär att smittämnen som utsöndras i avföring orsakar infektion via oavsiktligt intag genom munnen, ofta indirekt, till exempel via händer eller livsmedel.

Droppsmitta

När någon hostar, nyser eller kräks produceras ett moln av droppar i olika storlekar som successivt faller mot marken. Dropparna kan falla ner på föremål eller ytor och föras vidare som indirekt kontaktsmitta via händerna. Hur stor mängd som krävs för att bli smittad varierar för olika smittämnen.

När smittämnet även har förmågan att spridas via aerosol på längre avstånd kan smitta ske då en person inandas en tillräckligt stor mängd smittbärande aerosol. Legionella är det vanligaste exemplet på en objektburen smitta som kan spridas via aerosol, till exempel via tappvatten i dusch. Det är inte känt hur många bakterier en person behöver få i sig för att insjukna. Smittan kan variera beroende på typen av legionellabakterie och individens mottaglighet (2).

Relevant lagstiftning

Bestämmelser om hälsoskydd i miljöbalken

I miljöbalkens nionde kapitel finns särskilda bestämmelser om hälsoskydd som gäller för verksamheter som exempelvis skolor, förskolor, flerbostadshus, lokaler för vård och omsorg, asylboenden, tillfälliga boenden och bassängbad. Olägenhet för människors hälsa är ett grundläggande begrepp i hälsoskyddstillsynen som definieras i 9 kap 3 § miljöbalken. I 9 kap 9 § miljöbalken anges att bostäder och lokaler för allmänna ändamål ska brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer och att de ska hållas fria från ohyra och andra skadedjur.

På Folkhälsomyndighetens hemsida kan du läsa mer om miljöbalkens regler.

[Vägledning om miljöbalkens regler \(Folkhälsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Följande paragrafer kan vara relevanta i kommunens tillsyn av det förebyggande arbetet kopplat till objektburen smitta. Där framgår också vilka byggnader, lokaler eller anläggningar som kommunen ska ägna särskild uppmärksamhet åt.

I 33 § punkt 5 framgår att bostäder, i syfte att hindra uppkomst av olägenhet för människors hälsa, ska ge möjlighet att upprätthålla en god personlig hygien och i punkt 6 framgår att det ska finnas tillgång till vatten i erforderlig mängd och beskaffenhet till bland annat personlig hygien.

I 34 § finns regler som anger att byggnader samt lokaler som är avsedda för annat än allmänna ändamål, ska skyddas från ohyra samt skadedjur som kan orsaka olägenhet.

I 35 § anges att det ska finnas toaletter i anslutning till byggnader där människor vistas under en längre tid av dygnet.

I 38 § anges vilka verksamheter som är anmälningspliktiga:

- verksamhet där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygieniska behandlingar som innebär risk för blodsmitta eller annan smitta på grund av användningen av skalpeller, akupunktur nålar, piercingsverktyg eller andra liknande skärande eller stickande verktyg (Socialstyrelsen har tillsynsansvaret),
- bassängbad för allmänheten eller som på annat sätt används av många människor, eller
- förskola, öppen förskola, fritidshem, öppen fritidsverksamhet, förskoleklass, grundskola, **grundskolskola**, gymnasieskola, gymnasieskolaskola, specialskola, sameskola eller internationell skola.

Kommentar [ME5]: I inte 1 (ett)

Kommentar [ME6]: Beroende på när vägledningen ges ut bör ni fundera på att byta ut mot anpassad grundskola respektive anpassad gymnasieskola. Tror begreppen byts ut 2 juli -23.

I 45 § framgår vilka byggnader som kommunens miljö- och hälsoskydds nämnd ska ägna särskild uppmärksamhet åt i sin tillsyn. Dessa byggnader, lokaler eller anläggningar är:

- byggnader som innehåller en eller flera bostäder och tillhörande utrymmen,
- lokaler för undervisning, vård eller annat omhändertagande,
- samlingslokaler där många människor brukar samlas,
- hotell, pensionat och liknande lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds tillfällig bostad,
- idrottsanläggningar, campinganläggningar, badanläggningar, strandbad och andra liknande anläggningar som är upplåtna för allmänheten eller som annars utnyttjas av många människor,
- lokaler där allmänheten yrkesmässigt erbjuds hygienisk behandling,
- lokaler för förvaring av djur.

[Förordningen \(1998:899\) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd \(Riksdagen.se\)](#)

Kommentar [ME7]: Vore bra om ni någonstans förklarar vilka typer av lokaler detta är och för vilken typ av djur. Är det endast där sällskapsdjur förvaras eller även lantbruksdjur?

Miljöbalkens bestämmelser om egenkontroll

För de hälsoskyddsverksamheter som omfattas av tillsyn enligt miljöbalken är de generella kraven på egenkontroll enligt 26 kap. 19 § alltid tillämpliga. För de hälsoskyddsverksamheter som också är anmälningspliktiga enligt 38 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd gäller förordning (1998:901) om verksamhetsutövers egenkontroll.

På Folkhälsomyndighetens hemsida kan du läsa mer om miljöbalkens regler om egenkontroll:

[Egenkontroll enligt miljöbalkens regler \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Folkhälsomyndigheten allmänna råd

Folkhälsomyndigheten ger ut allmänna råd i frågor som gäller hälsoskydd. De allmänna råden utgör rekommendationer för hur miljöbalkens bestämmelser kan tillämpas.

De allmänna råd som främst är aktuella vid den förebyggande hälsoskyddstillsynen för objektburen smitta är följande:

- [Folkhälsomyndighetens allmänna råd \(FoHMFS 2021:11\) om bassängbad](#)
- [Folkhälsomyndighetens allmänna råd \(FoHMFS 2014:18\) om ventilation](#)
- [Folkhälsomyndighetens allmänna råd \(FoHMFS 2014:19\) om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet.](#)

Kommentar [JM8]: Fattas ett "s" Folkhälsomyndighetens

Tillsyn

Tillsyn av objektburen smitta

Kommunerna har genom den eller de nämnder som utses av kommunfullmäktige (ofta benämnd miljö- och hälsoskyddsnämnden) ansvaret för tillsynen enligt 9 kap. miljöbalken. Det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som i sin tillsyn ska kontrollera att miljöbalkens regler följs. Tillsynen kan utövas genom att miljö- och hälsoskyddsnämnden gör inspektioner samt ger information och råd. Det är också miljö- och hälsoskyddsnämnden som genom sitt ansvar för tillsyn, kan och ska bedöma om det finns brister i en verksamhet, följa upp dem samt ställa krav på att bristerna åtgärdas. Det kan göras i form av förelägganden, förbud att driva verksamhet och åtalsanmälan. Tillsyn kan bedrivas både på förekommen anledning så som vid ett klagomål om till exempel bristfällig städning, eller som planerad tillsyn.

Tillsynen av det förebyggande arbetet med avseende på objektburen smitta bör inriktas på städning, rengöring, hygien, luftkvalitet och förekomst av legionella. Även kontroll av avfallshantering och skadedjur kan vara viktiga åtgärder (3).

I tillsynen av verksamheternas egenkontroll bör miljö- och hälsoskyddsnämnden kontrollera att rutiner och dokumentation för t.ex. städning, rengöring och hygien finns, att de är tillräckliga och att de tillämpas.

Läs mer om miljö- och hälsoskyddsnämndens ansvar för tillsyn enligt miljöbalken och hur den kan bedrivas på Folkhälsomyndighetens webbplats.

[Tillsyn enligt miljöbalken \(Folkhälsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Prioritering av tillsyn när det gäller objektburen smitta

Miljö- och hälsoskyddsnämnden behöver ofta prioritera sin tillsyn utifrån vilken risk för olägenhet för människors hälsa verksamheten innebär. När det gäller objektburen smitta och hygien bör högre prioritet ges till verksamheter eller delar av verksamheter där risken för smitta bedöms var högre, till exempel verksamheter för äldre som bedöms vara känsliga personer, i jämförelse med andra verksamheter. Prioritering bör också göras efter hur väl verksamheten fungerar, där en anläggning med dåligt fungerande eller bristfällig egenkontroll innebär en större risk och därmed har ett större behov av tillsyn.

Några exempel på vad som kan utgöra en grund för prioriteringen av tillsyn gällande objektburen smitta är:

- Verksamheter med många människor, hög persontäthet eller stor omsättning av människor.
- Hygienutrymmen och toaletter som delas av många.

- Gemensamma kök för matlagning som delas av många, t.ex. vandrarhem och asylboenden.
- Inredning och utrustning som delas av många och kan behöva punktrensning, till exempel skötbord.
- Vattensystem i byggnader, till exempel där det bor människor i riskgrupp, såsom äldre personer.

Nedan följer exempel på verksamheter eller delar av verksamheter som bör ges högre prioritering när det gäller objektburen smitta och varför.

Kommentar [ME9]: Behövs det något exempel gällande förvaring av djur? T.ex. zooaffär inne i galleria?

Bassängbad

Bassängvattnet och den fuktiga och varma inomhusmiljön i badanläggningar kan ge upphov till att objektburen smitta sprids om badanläggningen inte sköts på rätt sätt. Utan kläder som skyddar huden kan det bli en ökad risk/känslighet för att smittas. En badanläggning används av många människor inklusive känsliga personer, så som äldre och personer med nedsatt immunförsvar. Smitta kan ske dels via bassängvattnet men också via golv, tagtyr, duschvatten, duschutrymmen, toaletter och bastu. Det är därför viktigt att det finns lämpliga rutiner för hygien, städning och rengöring.

I Folkhälsomyndigheten vägledning om bassängbad kan du läsa mer om hygien, städning och rengöring.

Kommentar [JM10]: Fattas ett "s" Folkhälsomyndighetens

[Vägledning om bassängbad \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Gym/idrottsanläggningar

En av de största hälsoriskerna med gym och idrottsanläggningar handlar om hygieniska risker och smittspridning. Vid gym och idrottsanläggningar är ofta persontätheten och genomströmning av människor hög. Det finns ofta gemensamma duschutrymmen, toaletter och bastu. Många människor delar på utrustning och redskap för träning och ibland kan viss rengöring utföras av användarna med varierande resultat. Det är därför viktigt att det finns lämpliga rutiner för hygien, städning och rengöring samt tydlig information till användarna om vad som gäller med avseende på handhygien och rengöring av utrustning.

Lekland och liknande verksamheter

På lekland och i liknande verksamheter där många människor samlas på en begränsad yta och vidrör många ytor finns risk för smittspridning. Här är det motiverat att upprätta rutiner för städning och rengöring av ytor, inredning, utrustning (till exempel leksaker) med lämpliga intervall. Här finns också gemensamma toaletter och hygienutrymmen som behöver städas och rengöras varje dag och vid hög belastning flera gånger varje dag.

Lokaler inom vård och omsorg

Tillsynsbehovet av inomhusmiljön varierar mellan olika lokaler för vård och omsorg. Det finns en större risk för smitta i lokaler där många människor vistas under längre tid. Generellt när det gäller tillsyn av inomhusmiljö bör högre prioritet ges till lokaler för vård och omsorg inom socialtjänsten och LSS. Prioriterat är till exempel boenden där det bor personer som har svårt att hävda sina intressen, som till exempel människor med demenssjukdom eller barn, samt boenden för mer känsliga människor, särskilt äldre, som kan ha en ökad risk för smitta av till exempel legionella. När det gäller objektburen smitta finns också risk för smittspridning via offentliga toaletter och leksaker i väntrum inom vård- och omsorgsverksamheter.

Det finns mer information om tillsyn av lokaler för vård och omsorg i Folkhälsomyndighetens vägledning.

[Ansvar för tillsyn av lokaler för vård och omsorg \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Skolor och förskolor

I skolor och förskolor är personbelastningen ofta hög och det vistas många människor på liten yta. Vissa av de sjukdomar som ofta förekommer i skola och förskola sprids via objekt så som pottor, leksaker, pedagogiskt material, idrottsmateriel och tagytor. I gemensamma hygienutrymmen, omklädningsrum och toaletter finns också risk för smittspridning. Det är också vanligt förekommande att dessa lokaler även utnyttjas av föreningsverksamhet under kvällar och helger. I dessa miljöer är därför städningen extra viktig för att förhindra spridning av objektburen smitta.

[Tillsynsvägledning skolor \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Tillfälliga boenden, asylboenden och liknande verksamheter

Tillfälliga boenden, asylboenden, häkten och kriminalanstalter är verksamheter där persontätheten ofta är hög och genomströmningen av människor är stor. Många människor delar på gemensamma utrymmen så som kök, toaletter, hygienutrymmen och tvättstugor. Ibland utförs viss städning av de boende/besökarna själva med varierade resultat.

Läs mer om tillsyn av tillfälliga boenden och asylboenden i Folkhälsomyndighetens vägledningar.

[Tillfälliga boenden \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

[Vägledning om hälsoskydd i asylboenden \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Verksamhetsutövarens egenkontroll

Egenkontroll enligt miljöbalken är ett förebyggande och uppföljande arbete där verksamhetsutövaren fortlöpande ska planera och kontrollera sin verksamhet för att motverka och förebygga hälsoproblem eller skador på miljön.

Bestämmelser om egenkontroll finns i 26 kap. 19 § miljöbalken, och tillsammans med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, utgör de grunden för verksamhetsutövarens egenkontroll. Verksamheter som är anmälningspliktiga omfattas även av kraven på egenkontroll enligt förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Egenkontroll ska vara ett ständigt pågående arbete som ska planeras, genomföras, följas upp och kontinuerligt förbättras. Det är alltid verksamhetsutövaren som ansvarar för att verksamheten bedrivs så att risk för människors hälsa inte uppkommer.

Riskbedömning och lämpliga rutiner för städning, rengöring och hygien ska finnas i egenkontrollen. För anmälningspliktig verksamhet gäller att egenkontrollen måste dokumenteras. Det är upp till verksamhetsutövaren att visa att rutinerna är tillräckliga och att de säkerställer att exempelvis städning, rengöring och tvätt sker i tillräcklig omfattning. Den som driver en verksamhet ska skaffa sig den kunskap som behövs för att förhindra att det uppstår risker för olägenheter för människors hälsa, enligt 2 kap. 2 § miljöbalken. Omvänd bevisbörda råder vilket innebär att verksamhetsutövaren själv ska skaffa sig kunskap om vilken metod som lämpar sig bäst och kunna visa att den metoden fungerar bra.

Om rutiner finns på plats och används samt följs upp och utvärderas, minskar risken för objektburen smitta att spridas. Det är viktigt att den som driver en verksamhet där det kan förekomma objektburen smitta eller är med och sköter de dagliga rutinerna, har tillräcklig kunskap om bland annat städning, rengöring och hygien. Det kan till exempel gälla personal både inom barn- och skolverksamhet och städpersonal.

Det finns mer information om egenkontroll och miljöbalkens hänsynsregler på Folkhälsomyndighetens hemsida.

[Egenkontroll enligt miljöbalken \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-oss/om-och-ut-av-oss/egenkontroll-enligt-miljobalken)

[Allmänna hänsynsregler \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-oss/om-och-ut-av-oss/allmanna-hansynsregler)

Rutiner och kontroller

Verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att förekomst av objektburen smitta förebyggs. Detta ska säkerställas och kontrolleras med rutiner för kontroller och åtgärder som är kända och följs av dem som arbetar i verksamheten. Rutinerna i egenkontrollen ska anpassas efter verksamheten och ser därför olika ut för olika verksamheter även inom samma bransch. Brister i rutiner innebär att egenkontrollsystemet är felaktigt utformat eller inte följs, och det kan i sin tur medföra risk för smittspridning, till exempel genom att smittkedjor inte bryts. Alla verksamheter ska bedriva egenkontroll. Utöver det ska anmälningspliktiga

verksamheter som omfattas av egenkontrollförordningen ha en dokumenterad egenkontroll.

Nedan följer exempel på generella och specifika rutiner i fastighetsägarens/ verksamhetsutövarens egenkontroll. Det kan, beroende på typ av verksamhet, finnas andra moment som behöver beskrivas med en rutin.

Generella rutiner:

- upprättande av en organisatorisk ansvarsfördelning
- planer för utbildning och kompetensutveckling
- skötsel och regelbunden kontroll av utrustning för drift av verksamheten
- hantering av klagomål, felanmälan och driftstörning
- information till berörda vid klagomål och driftstörning om hantering av problemet
- uppföljning av rutiner och åtgärder

Exempel på rutiner som är särskilt viktiga för att förebygga objektburen smitta

- utformning av lokalen/verksamheten - flöde från rent till smutsigt utifrån aktuell verksamhet i syfte att minska smittspridning
- generell städning och rengöring (daglig, veckovis, storstädning)
- punktrensning och desinfektion av bland annat pottor och skötbord samt vid tillbud som till exempel kräkning och blodvite
- rengöring av ytor som många tar i (tagytor) som till exempel strömbrytare, dörrhandtag, ledstänger
- rengöring av toaletter, hygienrymmen och kök för till exempel självhushållning som delas och används av många personer
- information om och förutsättningar för god handhygien
- rengöring av inredning och utrustning som delas och används av många personer som till exempel leksaker, gymutrustning och träningsredskap
- desinfektion
- hantering av tvätt
- hantering av avfall
- förebygga förekomst av skadedjur
- skötsel och drift av ventilationssystem

Kommentar [ME11]: Ge gärna ett exempel på rutin som är specifik för lokaler för hantering av djur. Kan det t.ex. vara hantering av fecalier på ett hunddagis?

Förebyggande åtgärder

God hygien är en grundsten för att minska risken för objektburen smitta. Viktiga förebyggande åtgärder handlar därför om städning, rengöring, desinfektion, hantering av tvätt och möjligheter till personlig hygien (4, 5). Det finns smittämnen som kan överlevna på ytor som golv och dörrhandtag i dagar och upp till veckor och månader (6-8). Lämpliga rutiner som anpassas för den aktuella verksamheten samt rutiner för att följa upp är en förutsättning oavsett vilken verksamhet det gäller.

I lokaler och utrymmen där det är en hög belastning, där många människor samlas, finns en risk för smittspridning. I en varm och fuktig miljö får mikroorganismer goda förutsättningar att växa. I verksamheter, lokaler eller utrymmen där man får någon typ av hygienisk behandling, tränar, badar eller sköter sin personliga hygien kan därmed öka risken för smittspridning.

Kommentar [KB12]: Konstig mening

Städning och olika städmetoder

Regelbunden städning, rengöring och vid behov desinfektion med anpassade metoder är viktigt eftersom det tar bort föroreningar och smittämnen från inomhusmiljön. Det är verksamhetsutövarens ansvar att skaffa sig kunskap, göra riskvärdering och använda sig av metoder som säkerställer tillräcklig städning och rengöring av lokaler och inredning.

Smittämnens överlevnad på ytor som golv, bord och dörrhandtag varierar från någon timme för tarmbakterier, över någon vecka för stafylokocker och upp till flera månader för t.ex. hepatit B och rotavirus (6). Metoder för rengöring och desinfektion varierar därför och måste avgöras från fall till fall.

Torrsoptning virvlar upp mycket damm och är därför så gott som alltid en olämplig metod. Damm i sig kan vara retande för luftrören men det kan också innehålla ämnen, som framkallar överkänslighetsreaktioner, och mikroorganismer, som kan orsaka infektioner. Andra torra städmetoder där dammet binds, t.ex. av elektrostatiska moppar och trasor, är ett bättre alternativ.

Vid rengöring med vatten är det viktigt att det inte blir kvar fukt på ytorna så att mikroorganismer kan växa till (9). Fuktmopning är ett alternativ som binder damm bra och inte lämnar för mycket vatten efter sig.

För att minska kontaminering mellan olika ytor, rum eller toaletter behöver moppar och trasor bytas ofta. Man bör därmed inte använda samma mopp/trasa till en hel verksamhet eller till flera toaletter. Som exempel är att städa från mer ren yta till mer smutsig yta, vilket kan innebära att på en toalett börja med handfat och sluta med toalett samt att inte gå från toalett till annat rum med samma trasa.

Högtrycksspolning med vatten, till exempel på en badanläggning, kan medföra att mikroorganismer och kemikalier förs upp i andningszonen, men också att man kan få en spridning till omgivningen. För detta kan det krävas särskilda rutiner och

skyddsutrustning. Arbetsmiljöverket har regler om personlig skyddsutrustning för arbetstagare.

[Personlig skyddsutrustning \(arbetsmiljöverket av.se\)](#)

Rengöringsmedel

Det är viktigt att verksamhetsutövaren ser till att de rengöringsmedel som används är anpassade för den användning som avses och det resultat som eftersträvas, och att de doseras rätt. Det som normalt brukar användas, och som har effekt på bakterier och virus, är avtorkning med vatten och mildt alkaliskt rengöringsmedel alternativt ytdesinfektion med biologiskt nedbrytbar alkoholbaserad tensid. Undvik att använda rengöringsmedel som orsakar besvär som till exempel starka kemikalier eller starkt doftande medel.

Desinfektion av ytor och objekt

Grundlig rengöring av lokaler och utrustning är alltid basen, men i vissa fall kan det bli aktuellt att använda desinfektionsmedel som ett komplement till den ordinarie städningen. Desinfektionsmedel kan behövas som ett komplement vid till exempel blodstänk, kräkning eller fekalieförorening. Vid utbrott av vissa smittor kan ytdesinfektion vara ett bra komplement för att bryta smittkedjan och minska risken för smittspridning (10).

Ytor som förorenats av smittämnen (via till exempelvis blod, vätska från sår och fekalier) som riskerar att göra människor sjuka måste alltid först rengöras mekaniskt och därefter med ett ytdesinfektionsmedel. Smittriskerna från ytor uppstår framförallt som en indirekt kontaktsmitta via händer, varför handhygien är en viktig förebyggande åtgärd (11). Ytor kan innebära en smittrisk, eftersom mängden mikroorganismer kan spridas vidare till en ny person, dock är den risken oftast liten. Undantag är dock norovirus (vinterkräksjuka) och vissa andra smittämnen som orsakar diarréer, där mängderna mikroorganismer är så stora att även en intorkad fläck av kräkning eller tarminnehåll kan ge en tillräckligt stor infektionsdos via hand till mun för att smitta.

I vissa verksamheter kan det ibland finnas behov av att desinficera enskilda objekt som till exempel nappar eller leksaker. Vanligtvis kan det räcka att leksaker regelbundet diskas för hand eller i diskmaskin. Om det behövs kan nappar och värmetåligena leksaker kokas under lock i minst 5 minuter.

Kommentar [ME13]: Byt ut 5 mot fem.

Desinfektionsmedel

Alkoholer har en mycket snabb effekt mot de flesta mikroorganismer. Eftersom de är flyktiga är de dock inte användbara för att desinfektera stora ytor, som exempelvis golv. Där är istället exempelvis oxiderande medel ett alternativ. För att desinfektera händer krävs höga alkoholkoncentrationer. För propanol krävs mer än 60 volymprocent, för etanol mer än 70 volymprocent och för en gelprodukt mer än 85 volymprocent. Högre koncentrationer än så ger inte ökad effekt.

Kommentar [ME14]: Kan ni ge exempel på oxiderande medel?

Kommentar [ME15]: Bör det framgå att synligt smutsiga händer ska tvättas med tvål innan de desinficeras?

Alternativa medel

Kommentar [ME16]: Detta stycke kan kortas ner.

Det finns en rad så kallade kemikaliefria alternativ för städning på marknaden, som till exempel ultrarent vatten, joniserat vatten, elektrolyserat vatten, ozonvatten och z-vatten. Rengöring med specialbehandlat vatten är ifrågasatt, då det teoretiskt inte kan lösa upp smuts som proteiner och fett. Även för tvätt används ibland kallt specialbehandlat vatten, men det saknas vetenskapligt belägg för att det ger en effektiv rengöring. Sammanfattningsvis kan ovan alternativa produkter inte rekommenderas som rengöringsmedel för att minska risken för spridning av objektburen smitta (12, 13).

Städbarhet

Lokalerna kan lämpligen underhållas så att skicket på inredning och utrustning inte försvårar rengöring. Lokaler med hög belastning utsätts för mycket slitage. Det kan i sin tur påverka städbarheten och därmed risken att utsättas för smitta. Rent generellt för städbarheten gäller att golvytor i verksamheter eller lokaler hålls så fria som möjligt från utrustning, redskap, sovdrassar och leksaker med mera. Material kan till exempel förvaras på för ändamålet avsedda upphängningsanordningar eller utsedda platser. (14)

Städningen i inomhusmiljö underlättas genom att:

- utemiljöer och entréer utformas så att inte onödig smuts dras in i lokalerna
- möbler och övrig inredning tål avtorkning
- dammsamlade inredning och möblering undviks
- ytor hålls fria från överflödigt material och utrustning
- ytor och inventarier underhålls och repareras alternativt byts ut vid behov.

Lämpliga städintervall

Objektburen smitta kan orsaka sjukdom hos personer som kommer i kontakt med till exempel en kontaminerad yta, men med ordentlig rengöring minskar mängden smittämnen och därmed risk för sjukdom. Även om en yta rengörs noggrant så är det tillräckligt att en person med smitta på händerna tar på den för att ytan ska förorenas igen. Det är bra om det finns dokumenterade rutiner för städintervall i verksamheten och städfrekvensen avgörs av belastningen.

Nedan följer exempel på städintervall/städfrekvens för några olika verksamheter, lokaler eller utrymmen:

- Ytor (tagytor) som man ofta tar i med händerna, som till exempel handtag, strömbrytare och räcken, rengörs lämpligen varje dag eller flera gånger per dag beroende på personbelastningen i aktuell verksamhet eller lokal.
- Toaletter, hygienutrymmen, duschutrymmen kan kräva rengöring dagligen eller flera gånger dagligen beroende på belastning.

- Det är lämpligt att rengöra pottor i för ändamålet avsedd tvättho med rengöringsmedel efter varje användning. Vid fall/utbrott av magsjuka kan det även vara lämpligt att komplettera rengöringen med desinfektion.
- Skötbord och solariebäddar är exempel på utrustning som behöver rengöras och desinfekteras efter varje användare.
- Utrustning för träning på ett gym eller idrottsanläggning kan också behöva rengöras dagligen eller flera gånger varje dag beroende på belastning.
- Det är lämpligt att anpassa rengöringen av gymnastikredskap i skolor och förskolor till hur mycket de används. Finns det synlig smuts på redskapen rengörs de för sällan. Detsamma gäller för leksaker och pedagogiska materiel.
- Badanläggningar och bastuanläggningar är exempel på anläggningar som kan kräva rengöring dagligen eller flera gånger dagligen beroende på belastning.
- Storstädning kan i de flesta verksamheter och lokaler med fördel ske minst en gång per år men gärna oftare.

Kommentar [KB17]: Bara nyfiken på vad som är lämplig rengöringsmetod med alla trätor.

Skötsel och rengöring av städutrustning

För att rengöringen ska ge ett tillfredsställande resultat behöver städutrustningen vara ren och skurvattnet och moppar och trasor bytas ofta. Om moppar och trasor ligger fuktiga en längre tid innan de tvättas gynnas bakterietillväxten, och det kan därför vara lämpligt att tvätta dem och därefter hänga upp moppar. I fuktig miljö finns risk för tillväxt och spridning av exempelvis pseudomonas eller acinetobacter. Moppar och trasor tvättas lämpligen i temperaturer över 60 °C för att minska risken för smittspridning via städutrustningen. I de undersökningar som har gjorts på tvätt av textilier har det visat sig att en temperatur på 60 °C i minst 15 minuter följt av en torkningsprocess är tillräcklig för att uppnå en reduktion av mikroorganismer till en nivå som minskar risken för överföring av smitta (14).

Kommentar [ME18]: I stycket nedan om hantering av tvätt rekommenderas torktumling. Gäller det även städutrustning, eller räcker det att trasor och mopps hängtorkas?

Städutrymmet

En städskrubb är ett utrymme som ofta kan ha sämre luftkvalitet, mer smuts, mikroorganismer och fukt än lokalen utanför. En städskrubb behöver därför vara frånluftsventilerad för att inte dålig luft och lukt ska kunna sprida sig till lokalen utanför. I en fuktig miljö finns risk för tillväxt av mikroorganismer på till exempel smutsig och fuktig städutrustning (som till exempel moppar och trasor).

Kommentar [ME19]: Använd gärna detta ord i hela stycket – i stället för städskrubb.

Ren städutrustning behöver förvaras torrt och dammfritt på avskild hylla eller i skåp för att minska risken för kontaminering. Lämpliga rutiner säkerställer att ren städutrustning inte kommer i kontakt med smutsig städutrustning eller smutsiga ytor. Ren städutrustning förvaras inte i hygienutrymmen eller på golv. Ett skåp med enbart ren och torr utrustning behöver inte vara ventilerat.

Hantering och förvaring av tvätt i verksamheter

Tvättprocessens påverkan på mikroorganismer är en kombination av tid, värme, mekaniska och kemiska faktorer. Det är lämpligt att torktumling sker snarast efter tvättning för att förhindra tillväxt av kvarvarande bakterier. Bäddutrustning, linne, handdukar tvättas lämpligen i temperaturer minst 60 °C, för att minska risken för smittspridning. Används hushållstvättmaskiner bör tvätten tvättas i lägst 60 °C med direkt efterföljande torktumling (14).

Hantering av tvätt av textilier är en process där samtliga steg måste fungera för att tvätten ska bli och förbli ren fram till användning. Smutstvätt behöver hanteras så att risken för smittspridning undviks. Bedömning av detta behöver verksamhetsutövaren göra utifrån typ av verksamhet och risken för smitta. Ren tvätt bör förvaras torrt och dammfritt på avskild hylla eller i skåp för att minska risken för kontaminering. Rutiner bör finnas för att säkerställa att ren tvätt inte kommer i kontakt med smutsig tvätt eller smutsiga ytor. Rengöring av hyllor/skåp där rena textilier förvaras utförs regelbundet. Ren tvätt bör inte förvaras i hygienutrymme eller på golv.

Vid hantering av ren tvätt ska händerna vara rena. Det är därför bra om det finns möjlighet till handtvätt i eller i anslutning till förråd och/eller tvättstuga.

Gemensamma tvättstugor

I gemensamma tvättstugor, till exempel i flerbostadshus eller i vissa verksamheter, är det viktigt med tydliga instruktioner. Det är bra om städrutiner för tvättstugan finns och är kända. Rutinen kan bland annat ange hur ofta golv städas, ytor och tagytor torkas av, exempelvis tvättmaskinens lucka. Tvättmaskinerna kan, beroende på hur mycket tvättstugan används, emellanåt köras tomma med ett 90°C-program för att rengöra maskinen och därmed minska risken för tillväxt av mikroorganismer.

Handhygien

En god handhygien är viktigt för att förebygga och begränsa smittspridning genom kontaktsmitta både utomhus och inomhus. Kontaktsmitta via händerna är den vanligaste av alla smittvägar. Smittämnen som orsakar impetigo (svinkoppor) och ögoninfektioner kan överleva i fuktiga handdukar. Norovirus kan överleva under lång tid på ytor eller tyg (6, 15). Handtvätt med tvål och rinnande vatten, är därför alltid av stor vikt som en första förebyggande åtgärd (16). Pappershanddukar är ur smittspridningssynpunkt att föredra framför handdukar i textil eftersom bakterier och virus mekaniskt torkas av på pappret. I vissa fall är handdesinfektion med ett alkoholbaserat desinfektionsmedel (handsprit) en snabb och effektiv metod för att ytterligare minska mängden smittämnen.

Tvål löser upp smuts och andra fettlösliga ämnen. Smutsen avlägsnas vid sköljning av händerna. Några viktiga punkter vid handtvätt:

- Tvålen bör vara flytande.

Kommentar [ME20]: Vi förstår att handtvätt är det som ska gälla i första hand och vid behov kompletteras med handsprit. Anser ni att det finns tillfällen där endast handsprit kan/bör/ska användas?

- Det är viktigt att tvålpumpen hålls ren.
- Händerna tvättas under minst 20 sekunder med rinnande vatten och tvål.
- Alla delar av händerna ska tvättas (handflator, ovarsidor, mellan fingrarna, tummar, nagelband).
- Händerna torkas med engångshanddukar.

Noggrann handtvätt tar bort en stor del av eventuella smittämnen. Syftet med handsprit är att minska förekomsten av bakterier som inte ingår i normalfloran och därmed minska risken för smittspridning. Om man alltså dessutom använder handsprit tar man bort ytterligare några procent av eventuella smittämnen. Många tarmbakterier och en del virus är väldigt motståndskraftiga mot handsprit (exempelvis norovirus (calicivirus) som orsakar vinterkräksjukan) och för dessa behövs framförallt noggrann handtvätt med tvål och vatten. Det är viktigt att händerna är torra när handspriten appliceras. Handspriten ska inte torkas av då effekten kommer i samband med att den avdunstar.

[Så tvättar du händerna – affisch \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

[Så spritar du händerna – affisch \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Fungerande ventilation

Luftkvaliteten inomhus och ventilationens funktion är viktig att upprätthålla. Det behöver finnas lämpliga rutiner för skötsel av ventilationssystemet, såsom filterbyten och kanalrensningar och andra kontroller som säkerställer att ventilationen fungerar som det är tänkt. Det är viktigt att ventilationen fungerar som avsett och att luftflödena inte är för låga så att ventilationen klarar av att föra bort fukt, luktande ämnen och andra föroreningar från inomhusmiljön. En god ventilation kan minska risken för smittspridning, genom att späda ut och föra bort smittämnen.

Det finns mer information om ventilation på Folkhälsomyndighetens hemsida:

[Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation med tillhörande vägledning \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Förebyggande åtgärder med anledning av legionella

Legionella är en bakterie som kan orsaka två typer av sjukdomar, legionärsjuka och pontiacfeber. Bakterien förekommer naturligt i jord, sjöar och vattendrag. Bakterierna kan överleva i temperaturintervallet 0-50°C. Det är hög risk att legionellabakterier växer till om vattenomsättningen i vattenledningar är låg och temperaturen är mellan 20 och 45°C. Det finns flera möjliga smittkällor för legionella. Bland annat vattensystem i fastigheter med tappvatten och duschar, bubbelpooler, fontäner och kyltorn. Eftersom legionella smittar via konstruerade vattensystem är det viktigt att de sköts på ett sådant sätt att exponering för legionella kan minskas.

Oavsett vilket vattensystem det gäller betonar fackkunniga och branschen vikten av att utgå från en systematisk riskbedömning. Här är verksamhetsutövaren/ fastighetsägarens egenkontroll viktig där rutiner för kontroll, drift och skötsel ska vara anpassade till typen av vattensystem som används. Till exempel bör övervakning av varmvattnets och kallvattnets temperatur ingå eftersom för låga varmvattentemperaturer eller kallvatten som av någon anledning blivit för varmt kan utgöra en risk för att bakterien legionella tillväxer i vattensystemet. Detta är extra viktigt i verksamheter där det kan finnas känsliga personer. Exempelvis så kan det ses som mer allvarligt med förekomst av legionella på ett äldreboende än på en förskola. Det är också viktigt med en tydlig ansvarsfördelning och att veta vem som har rådigheten för de olika delarna i systemet, till exempel vem som ansvarar för de tekniska installationerna, stickprovskontroller av varmvattentemperaturen och övrig skötsel. Fastighetsägaren bör genomföra en systematisk riskbedömning för att få kunskap om sitt system, och därmed minska risken för att legionella tillväxer. En ritning över vattensystemet underlättar riskbedömningen. Det är bra om fastighetsägaren är uppmärksam på klagomål gällande för kallt varmvatten, för varmt kallvatten eller vid långa väntetider på varmvattnet. Sådana klagomål kan vara en indikation på att något i systemet inte fungerar som det ska.

Varmvattentemperaturen bör inte understiga 50 °C i någon del av installationen i exempelvis ett flerfamiljshus. Det innebär att utgående varmvatten behöver hålla en högre temperatur. Om fastigheten har en varmvattenberedare eller annan behållare där varmvattnet kan bli stillastående bör temperaturen i denna inte understiga 60 °C. För att förebygga förekomst av legionella är regelbundna temperaturkontroller på lämpliga ställen bra att utföra. Kontroll sker vanligtvis vid tappställen och i undercentralen i fastigheten men vid noggrannare utredning av avvikelser eller förekomst av fall kan en mer omfattande temperaturkontroll och andra åtgärder behövas. Det finns rekommendationer om spolning av tappställen om delar av en byggnad har stått tom under en längre tid. Likaså rekommenderas rutiner för att genomföra regelbunden spolning vid tappställen som sällan används, och även om detta är något som ofta görs finns det inte någon kännedom om

Kommentar [ME21]: Byt ut / mot eller

Kommentar [ME22]: Tag bort. Detta gäller överallt, inte bara i flerfamiljshus.

Kommentar [ME23]: Tag bort det som rör smittspårning.

studier som tydligt visat evidens på att sådana spolrutiner leder till lägre halter av legionella.

Tappvattnet kan behöva analyseras för förekomst av legionella om temperaturerna på kall eller varmvatten varit avvikande och alltid i samband med att sjukdomsfall misstänks ha smittats i lokalen. Provtagning och analys av legionella i miljön i kombination med en teknisk genomgång kan vara en relevant del i en riskbedömning för tappvatten på exempelvis spaanläggningar, hotell och äldreboende. Rutiner för åtgärder vid konstaterad legionellaförekomst behöver finnas. Det finns inte några aktionsvärden (riktvärden) för legionella i tappvatten som är nationellt vedertagna. Detta beror framförallt på att det inte finns något fastställt samband mellan dosen (mängden bakterier) och sannolikheten för infektion med legionella. Om prover tas på exempelvis duschvattnet behöver bedömningen sättas i relation till anledningen till provtagningen, så som beroende på om provet enbart tagits som ett led i egenkontrollen, eller som ett led i smittspårning av ett inträffat fall. Det kan också vara nödvändigt med upprepad provtagning då halterna kan variera från gång till gång.

Det finns mer information om skötsel av vattensystem på Folkhälsomyndighetens hemsida:

[Kunskapsunderlag legionell \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

[Skötsel av vattensystem \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Det finns mer information om legionella i vattenledningssystem på Boverkets hemsida:

[Legionella \(Boverket.se\)](#)

Kommentar [ME24]: Om det är något som rekommenderas är det konstigt att i samma mening påpeka att det inte är säkert att det hjälper. Fundera på innehållet. Meningen är även väldigt lång och krånglig.

Kommentar [ME25]: Om prov tas i förebyggande syfte tycker vi att det bör finnas någon typ av riktvärde. Annars är det väldigt svårt att använda resultatet till något, speciellt om bakterier påvisas men i en relativt låg halt.

Kommentar [ME26]: Detta är smittspårning.

Djur och smitta

Sällskapsdjur

Sällskapsdjur i miljöbalkens mening är djur som innehas av privatpersoner och som hör nära samman med sin ägare och ägarens bostad. Det går inte att begränsa vad som är ett sällskapsdjur genom arter eller individer, utan det beror på ägandeförhållanden och varför man innehar djuret. Sådana djur kan exempelvis vara katt, hund, ödla, orm, minigris, råtta, marsvin, kanin och sällskapsfågel såsom papegoja.

Det finns mer information om smitta från djur på Folkhälsomyndighetens hemsida:

[Smitta från djur \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

När det gäller förebyggande av smitta från sällskapsdjur är det främst information till djurägarna som kan vara aktuell. Det kan ske genom att till exempel kommunen informerar om risken för till exempel salmonella hos katt och att vara uppmärksam på sitt djur under salmonellasäsongen. En djurägare kan uppmanas att hålla sig informerad om salmonella och andra sjukdomar som djur kan bära/överföra genom att läsa på Jordbruksverkets och Statens veterinärmedicinska anstalts (SVA:s) webbplatser:

[Jordbruksverket](#)

[Statens veterinärmedicinska anstalt](#)

Vid en allvarlig smittsam sjukdom som sprids via ett sällskapsdjur är kommunen skyldig att vidta direkta smittskyddsåtgärder enligt 9 kap 14-15 §§ miljöbalken. Detta innebär exempelvis att följa upp provtagningen av avsett djur när det krävs och se till att djurägaren fått rekommendationer från läsveterinären om hur de ska hantera sällskapsdjuret för att minska risken för smittspridning.

Läs mer om smittspårning och undanröjande av objektburen smitta på Folkhälsomyndighetens hemsida:

[Vägledning smittspårning och undanröjande av objektburen smitta \(Folkhälsomyndigheten.se\)](#)

Rutiner för kontroll av sandlådor

Om det är ofta förekommande problem med att katter förorenar sandlådor med till exempel salmonella eller toxoplasma så kan detta betraktas som en olägenhet för människors hälsa, oavsett om det sker vid ett flerbostadshus eller på en skola/förskola. Ett sätt att minska risken för att katten ska använda sandlådan som toalett är att om möjligt skydda sandlådan med ett lock/nät eller likande. Om det vid tillsyn framkommer att det finns misstanke om att katter förorenar sandlådorna kan det vara bra att kontrollera att det finns rutiner för regelbunden kontroll av skötsel och rengöring av sandlådor.

Kommentar [ME27]: Fråga: när är det säsong?

Kommentar [ME28]: Detta gäller smittspårning. Borde kunna tas bort och att det räcker med hänvisningen till vägledningen.

Skadedjur

Skadedjur eller ohyra är ett allmänt uttryck för oönskade djur som kan innebära skada på egendom, obehag eller sjukdomsrisker. Enligt miljöbalken 9 kap 9 § ska bostäder och lokaler för allmänna ändamål brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer och hållas fria från ohyra och andra skadedjur.

I lagstiftningen förekommer båda begreppen skadedjur och ohyra med i stort sett samma betydelse och används allmänt för att beskriva samma problem. Det finns ingen definition av exakt vilka djur som är skadedjur eller ohyra, det kan vara alla djur som kan ge upphov till en skada på egendom eller som kan innebära obehag eller en hälsorisk för människor. Exempel på skadedjur som kan sprida smitta är till exempel är råttor, möss och kackerlackor.

[Skadedjur \(Folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Förebygga skadedjursangrepp

Det finns många olika sätt för en fastighetsägare att själv förebygga förekomst av skadedjur utan att använda bekämpningsmedel. Det är viktigt med kunskap om hur skadedjuret i fråga lever, vad de äter och var de kan förekomma. Skadedjur trivs ofta på platser där de är skyddade eller som används sällan, vilket innebär att det är främst är dessa platser man då och då behöver ha uppsikt över. En viktig förebyggande åtgärd är att se till att skadedjuren inte kan komma åt mat eller annat som de gärna angriper. Livsmedel som till exempel mjöl, gryn och nötter kan skyddas i täta förpackningar. Att hålla rent från rester av livsmedel är en viktig förebyggande åtgärd.

Det är viktigt att förhindra att skadedjur kan komma in en bostad eller byggnad. Det är bra att kontrollera varor, bohag eller bagage innan de tas in i bostaden. Genom att använda ett tillräckligt tätt stålnät eller genom att på annat sätt täta springor och öppningar, är ett effektivt sätt att förhindra möss och råttor från att komma in i byggnaden.

Det finns mer information om skadedjur på Kemikalieinspektionens hemsida:

[Kemikalieinspektionen om vägglöss och andra skadedjur \(Kemi.se\)](https://www.kemi.se/sv/om-kemi/inspektionen/verksamheter/verksamheter-och-omsorg/verksamheter-och-omsorg)

Djur inom verksamheter

Djur i verksamheter som till exempel skolor eller inom vård och omsorg kan innebära risk för smitta. Innan man tar in ett djur i en verksamhet är det lämpligt att göra en riskanalys.

Endast till synes friska djur ska delta inom verksamheter och generellt att sjuka djur om möjligt inte ska hanteras av känsliga individer, små barn och äldre (det vill säga personer med sämre immunförsvar).

Kommentar [ME29]: Hur tätt är det?

Kommentar [ME30]: Är det möjligt att utveckla hur inspektörer kan hantera situationer där en person är i behov av t.ex. ledarhund och en annan är pälsallergiker?

Det behöver finnas rutiner för god hygien kring hanteringen av djuret för att förhindra spridning av smitta. Salmonella kan förekomma, trots att det är ovanligt hos hund och katt, därför är en bra hantering av djuret viktigt. Handtvätt efter djurkontakt är en bra rutin men extra viktigt efter hantering av avföring och alltid före intag av mat. Håll djuren åtskilda från ytor där livsmedel hanteras och intas, till exempel uppe på diskbänk/matbord. Det är viktigt att det finns tillgång till handtvätt med rinnande vatten, flytande tvål och pappershanddukar både före och efter hanteringen av djuret.

Kommentar [ME31]: tvål

Det finns mer information om detta på Socialstyrelsens hemsida:

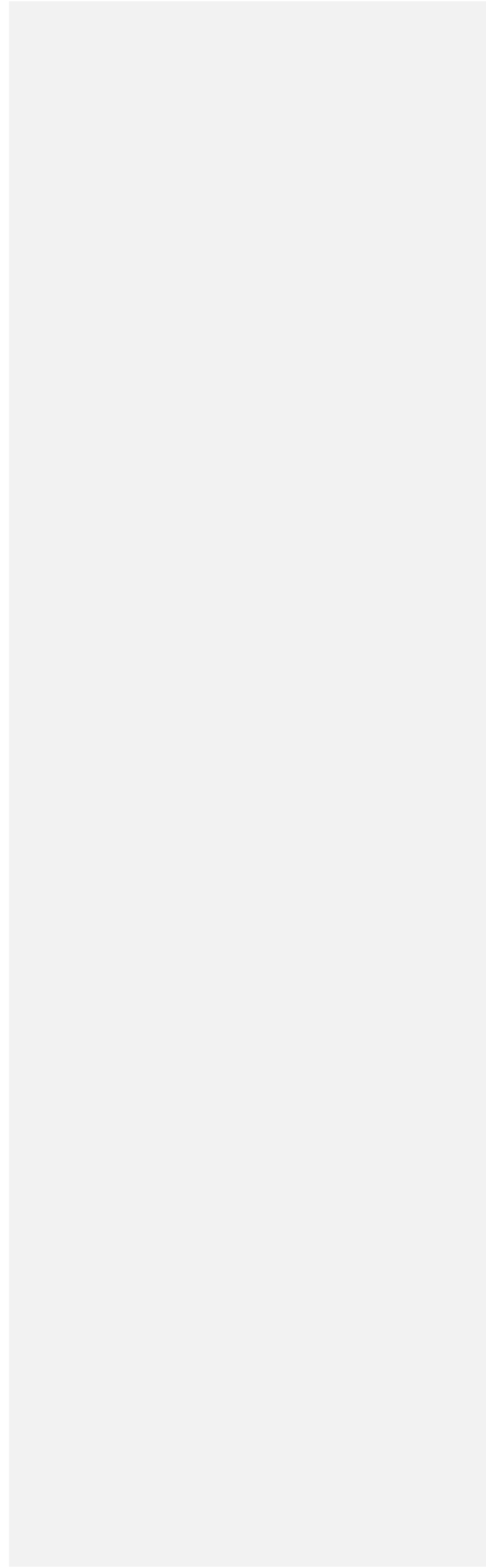
[Vårdhund för personer i särskilt boende \(Socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se/vardhund-for-personer-i-sarskilt-boende)

UTKAST

Referenser

1. Regeringen. Regeringens proposition 2003/04:30. Ny smittskyddslag m.m. 2003.
2. Folkhälsomyndigheten. Mikroorganismer i bassängbad: kunskapsammanställning om exponering och hälsorisker. 2018.
3. Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, (1998).
4. Kraay ANM, Hayashi MAL, Hernandez-Ceron N, Spicknall IH, Eisenberg MC, Meza R, et al. Fomite-mediated transmission as a sufficient pathway: a comparative analysis across three viral pathogens. *BMC Infect Dis*. 2018;18(1):540. DOI:10.1186/s12879-018-3425-x.
5. Wilson AM, Reynolds KA, Sexton JD, Canales RA. Modeling Surface Disinfection Needs To Meet Microbial Risk Reduction Targets. *Appl Environ Microbiol*. 2018;84(18). DOI:10.1128/aem.00709-18.
6. Kampf* G. How long can nosocomial pathogens survive on textiles? A systematic review. *GMS Hyg Infect Control*. 2020. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7273332/>.
7. Abad FX, Pintó RM, Bosch A. Survival of enteric viruses on environmental fomites. *Appl Environ Microbiol*. 1994;60(10):3704-10. DOI:10.1128/aem.60.10.3704-3710.1994.
8. Doultree JC, Druce JD, Birch CJ, Bowden DS, Marshall JA. Inactivation of feline calicivirus, a Norwalk virus surrogate. *J Hosp Infect*. 1999;41(1):51-7. DOI:10.1016/s0195-6701(99)90037-3.
9. Horve PF, Lloyd S, Mhuireach GA, Dietz L, Fretz M, MacCrone G, et al. Building upon current knowledge and techniques of indoor microbiology to construct the next era of theory into microorganisms, health, and the built environment. *J Expo Sci Environ Epidemiol*. 2020;30(2):219-35. DOI:10.1038/s41370-019-0157-y.
10. Saguil A KS, Lauters R, Mercado MG. Hand-Foot-and-Mouth Disease: Rapid Evidence Review. . *Am Fam Physician*. 2019. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31573162/>.
11. Zulli A, Bakker A, Racharaks R, Nieto-Caballero M, Hernandez M, Shaughnessy R, et al. Occurrence of respiratory viruses on school desks. *Am J Infect Control*. 2021;49(4):464-8. DOI:10.1016/j.ajic.2020.12.006.
12. vårdhygien Sff. Städning i vårdlokaler-vårdhygieniska rekommendationer städ-, service- vård- och omsorgspersonal. 2020. Hämtad från: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/static.wm3.se/sites/16/media/502207_SIV_St%C3%A4dning_i_v%C3%A5rdlokaler_2.0_med_ISBN.pdf?1603611053.
13. AB TAOE. Ultrarent vatten—en förstudie. 2018. Hämtad från: https://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/tema/kemikalier/kemikalieplan/Rapport_stadprojekt_ultrarent%20vatten_forstudie_2018-10-01.pdf.
14. Vårdhandboken. Hämtad från: <https://www.vardhandboken.se/>.
15. Cleaning with love. Hämtad från: <https://cleaningwithlove.com/how-long-does-norovirus-live-on-fabric/>.
16. Wilson AM, Reynolds KA, Canales RA. Estimating the effect of hand hygiene compliance and surface cleaning timing on infection risk reductions with a mathematical modeling approach. *Am J Infect Control*. 2019;47(12):1453-9. DOI:10.1016/j.ajic.2019.05.023.

UTKAST

Bilaga 1. Exempel på objektburna smittor

Tabellen i bilaga 1 ger exempel på sjukdomar som kan spridas via objekt eller sällskapsdjur och som är mindre allvarliga. De räknas därmed inte till de allvarliga smittsamma sjukdomar enligt 9 kap. 15 § miljöbalken. För information om vilka sjukdomar som räknas till allvarliga smittsamma sjukdomar enligt miljöbalken 9 kap. 15 § se istället Folkhälsomyndighetens [vägledning om smittspårning och undanröjande av objektburna smittor](#).

Tabellen är inte en heltäckande sammanställning över alla sjukdomar som kan spridas via objekt eller sällskapsdjur utan innehåller enbart ett urval på exempel av vanligt förekommande.

Sjukdom och länk till mer information	På vilket objekt kan smittan förekomma	Hur sjukdomen sprids	Vanligaste inkubationstid
Calicivirus (noro- och sapovirus)	Droppsmitta, t.ex. via bord, golvytor och leksaker. Smittspridning kan också ske via livsmedel som har förorenats.	Vinterkräksjuka är mycket smittsam. Den som är sjuk utsöndrar stora mängder virus och infektionsdosen är liten. Virus kan spridas direkt från en sjuk person till omgivningen eller vidare genom droppsmitta, t.ex. via bord, golvytor och leksaker. Smittspridning kan också ske via livsmedel som har förorenats	1–2 dygn
Fotvårtor/vårtor	På ytor som golv i dusch och omklädningsrum.	Sprids lätt via duschgolv och omklädningsrum och är vanliga hos yngre personer. Fotvårtor hos skolbarn och idrottsutövare bör därför snabbt behandlas.	flera månader
Fotsvamp	På ytor som golv, samt dusch	Kan spridas via handdukar, skor, golv eller omklädningsrum och duschutrymmen	
Förkylning	kontaktsmitta via händer	Smittar både via luften (nysningar) och som kontaktsmitta (via händer). Smittar någon dag innan förkylningen bryter ut och sedan ytterligare några dagar.	1-5 dygn.

Kommentar [ME1]: Länka gärna!

Kommentar [ME4]: Se över radbrytningarna i denna kolumn.

Kommentar [ME2]: Saknar länkar.

Kommentar [ME3]: Antigen bör ni renodla det som står under denna rubrik till att vara just "objekt" eller bör ni ändra rubriken.

Kommentar [ME5]: Lägg gärna till populärnamnet vinterkräksjuka. Speciellet som det ordet används i kolumnen till höger.

Impetigo (svinkoppor)	På ytor som golv, bord, dörrhandtag. Sprids ffa i förskolemiljöer.	Bakterierna sprids från en smittad person till en annan, antingen genom direkt hudkontakt eller också indirekt via något föremål, t.ex. en leksak, som tidigare varit i kontakt med den smittade personen	2-3 dygn
Influensa	Kontaktsmitta		1-7 dagar
Kokoppor	Hos djur exempelvis, katt eller gnagare	Kokoppor är en zoonotisk hudsjukdom som orsakas av kokoppsvirus (orthopoxvirus). Reservoaren kan vara olika gnagare, såsom skogsmöss och sorkar. Människor blir oftast smittade genom kontakt med en kokoppsjuk katt eller gnagare	2-5 dagar
Ringorm	Nötkreatur och husdjur så som marsvin och katter.	Smittan kommer nästan alltid från husdjur. Smittar framför allt mellan människor men kan även smitta genom idrottsutrustning som tex brottarmattor och likande.	4-10 dagar (1-3 veckor)
Rotavirus	Huvudsakligen person till person, men kan också ligga kvar på ytor, på ytor som golv, bord, dörrhandtag	kan ge upphov till en ibland allvarlig diarrésjukdom	1-3 dygn.
RS-virus (respiratory syncytial virus).	Föremål, leksaker	Sprids som en droppsmitta vid nysningar. Virus kan också spridas som en kontaktsmitta via händer eller föremål, såsom leksaker. Smittsamheten är stor.	3-5 dagar.
Staphylococcus aureus (även kallade gula stafylokocker)	Ibland våra vanligaste omgivningsbakterier. På ytor som golv, bord, dörrhandtag	Risken för bärarskap på huden är störst om den är skadad, t.ex. av eksem eller småsår. Bärarskapet innebär oftast inga symtom hos personen ifråga men de gula stafylokockerna är den vanligaste orsaken till variga sårinfektioner, och inkapslade bakterier ger upphov till bölder eller varhårdar. Staphylococcus aureus kan orsaka inflammation i hjärtklaff lunginflammation, hjärnhinneinflammation och infektion i skelett och leder	
Streptokocker	På ytor som golv, bord, dörrhandtag	Smittar framför allt mellan människor men kan även smitta genom mattor på golv tex kampsportshall eller genom annan idrottsutrustning eller leksaker.	2-4 dagar

Kommentar [ME6]: Är kontaktsmitta ett objekt? Saknar info i nästa kolumn.

UTKAST

Folkhälsomyndigheten

Fallexempel

Ringorm

Vid ett utbrott av ringorm 2003 fick 20 av de 54 ungdomar som tränade brottning i klubben.

För att komma tillrätta med spridning av ringorm föreslås

- att huden undersöks före tävling och träning och att alla med symtom behandlas
- att varje handduk endast används av en person och tvättas regelbundet
- att kläder och handdukar tvättas i minst 60 grader
- att utrustningen, särskilt brottarmattorna, rengörs regelbundet med ett lämpligt desinfektionsmedel.

Impetigo (svinkoppor)

I Skaraborg inträffade 1991 ett utbrott av impetigo (svinkoppor) orsakad av grupp A streptokocker då 16 lag med 300 ungdomar, både pojk- och flicklag, deltog i en inomhusfotbollscup. Ett flertal impetigofall uppträdde i båda grupperna utan att de haft kontakt med varandra. Friktionsskador på huden bedömdes ha bidragit till infektionerna liksom att infekterade personer spelade utan att täcka skadan, att de klädde om i trånga, fuktiga utrymmen och att städningen var eftersatt. Vid rutinmässig städning och rengöring kan vanliga rengöringsmedel användas. Det torde också vara självklart att välja ett så skonsamt golvunderlag som möjligt.

Under en fotbollsturnering konstaterades flera fall av sårinfektioner med streptokocker på unga pojkar. De hade småsår på benen och några hade även sår på armbågarna. Det visade sig att fotbollsturneringen hållits i två gymnastikhallar med mattor på golven. Att ramla på ett sådant golv kan innebära skador liknande brännskador på den del av kroppen som är i kontakt med golvet. Troligen var det först några pojkar som hade sår med streptokocker och när de ramlade förorenades mattan. Den rengjordes endast med dammsugning, men efter dessa sjukdomsfall infördes våtdammsugning av golven. Föräldrarna informerades om att de skulle låta odla på såren och att alla sår skulle bandageras om barnen skulle tillåtas att fortsätta spela. De hallar som hade trägolv våttorkades och där hade golven inte gett upphov till några sårinfektioner.

Kommentar [ME1]: Finns det något fallexempel gällande smitta direkt från djur? Finns det ett annat ord än "fallexempel"? Kanske "Exempel på objektsburna smittskyddsfall" eller liknande.

Kommentar [ME2]: Lägg till Bilaga 2

Kommentar [ME3]: Se över svenskan i mening.

Kommentar [ME4]: Ändra: till rätta

Kommentar [ME5]: Saknar info om hur tränings- eller tävlingsledning ska göra akut. Får den smittade vara med vid träning/tävling eller inte? Går det bra att vara med om heltäckande klädsel används?

Kommentar [ME6]: Förstår inte. Vilka grupper? Menar ni pojkar respektive flickor?

Kommentar [ME7]: Är detta fortsättning på exemplet ovan eller ett nytt exempel? Förtydliga gärna!

Kommentar [ME8]: medföra

Kommentar [ME9]: förslag: ta bort denna text.

Kommentar [ME10]: Var finns denna fotnot?

Brister i hygienrutiner innebär att egenkontrollsystemet är felaktigt utformat eller inte följs, och det medför risk för smittspridning. Exemplet visar att det krävs nära samarbete mellan smittskyddsläkaren och miljönämnden. Smitta kan spridas via kroppskontakt och ska då hanteras enligt smittskyddslagen, men samma smitta kan också spridas via ett objekt (brottarmattor, omklädningsrum och duschar i dessa exempel). Objektet ska då hanteras enligt miljöbalken.

Kommentar [ME11]: Vilket av exemplen ovan?

UTKAST